MÜNKER

(insanlığın ortak-evrensel yasakları)

20 civarında ayette geçen münkerin kökü olan nekr ve ondan türeyen inkâr, görmezlikten gelmek veya görememektir. İnkârın zıddı irfandır ki onun esasını bilmek, bilebilmek oluşturur. Bu bakımdan, Râgıb'ın da işaret ettiği gibi, her inkârda biraz cehalet vardır. Ve bunun için olacak ki, Kur'an, şirk de dahil, tüm sapıklıkların temelinde bilgisizliği görür ve kendisine karşı çıkanları cehaletle suçlar.

Münker, güzeli ve iyiyi görmezlikten gelmeye dayanan davranış, tutum ve sözdür. Râgıb onu, "Sağlıklı aklın, çirkinliğine hükmettiği veya güzel olup olmadığında kuşku duyduğu fiil" diye tanıtmıştır. Kur'an'ın verileriyle dilin verilerini birleştirirsek münkeri, Elmalılı'nın şu cümlesiyle tanımlayabiliriz: "Dinin ve geleneğin tanımadığı şey."

Münkerin zıddı mâruftur ki, irfan kökünden gelir ve esasını bilgi ve aydınlık oluşturur. Kur'an, örfü de bir hukuk ve değer kaynağı saydığına göre, örf ve âdetin çirkin gördüğü şeyler de, elbetteki vahyin ve aklın tespitlerine zıt olmamaları şartıyla, münkerdir, çirkindir. Eğer örf ve âdet, akla ve dine ters olursa, o takdirde ona uymak münker, onu terk, mâruf olur. (bk. burada Mâruf mad.)

Kur'an, kötüyü ve şerri, münker gibi genel bir kavramın çerçevesi içine çekmek, güzeli ve hayrı da mâruf gibi yine genel bir kavram altında vermekle, insanoğlunun ürettiği tüm çirkinlikleri ret, tüm güzellikleri kabul eden ve insanlık mirasını bir bütün olarak değerlendiren bir evrensellik sergilemiştir.

Güzel ve iyi gibi, çirkin ve kötü de iklime ve bölgeye bağlı tutulmamıştır. Bu yüzden Allah'a imanın en belirgin niteliklerinden

biri de münkere karşı çıkmak, mârufu özendirmektir. Ve müminin temel vasıflarından biri de budur. (3/104, 110, 114; 9/71, 112) Karanlık üreten insanlarda bu, tersine işler. Onlar, münkere çağırır, mâruftan uzaklaştırırlar, (bk. Bir önceki ayetler ve 9/67) Bu karanlık ruhlar, güzel ve iyi söz konusu olduğunda yüzlerinde münker beliren varlıklardır. (22/72)

Aydınlık ruh, münkere karşı olmak, mârufu destekleyip yaymakla, Yaratıcı Kudret'in fiiline bir katılım sergiler. Çünkü Allah'ın vasıflarından biri de münkerden uzaklaştırmaktır. (16/90)

Yaratıcının öfkelendiği en kötü tavırlardan biri de münkerin icrasına seyirci kalmaktır. Bu hal, insan olmanın onuruna indirilen **bir** darbe, varoluş borcunun inkârı ve hiçliğe hizmettir. Ehlikitap din temsilcileri, özellikle Yahudi din bilginleri, bu yüzden lanete uğramışlardır. Kur'an onların bu tavrını **çok** çirkin bir **tavır** olarak nitelendirir:

"İşledikleri münkerlerden birbirlerini sakındırmıyorlardı. Ne kötü şeydi yapmayı sürdürdükleri." (5/79)

Münkerden alıkoymamak, bireyi, toplumu ve giderek evrensel birliği zedeleyen ve dünyayı karmaşa ve ıstıraba iten bir felakettir. Bu felaketin temelinde "Bana **ne!", "Bana dokunmayan** yılan **bin yaşasın"** anlayışının yattığını ve bu anlayışın bir **insanlık** suçu sergilediğini ifadeye koyan bir hadisinde Hz. Peygamber bir **gemi istiaresi** kullanıyor. Gemi, toplum veya tüm insanlık dünyasıdır. Bu hadisteki benzetme şöyledir: Gemideki topluluk su **ihtiyacını** güvertedeki su deposundan gidermektedir. Ancak, güvertede oturanlardan bazıları su almak için aşağı katlardan gelenleri horlamaya, kovmaya başlarlar. Ötekiler de bu kötü harekete seyirci kalırlar. Bir süre sonra, alt kattakiler derler ki: **"Azar işitmektense, geminin dibini delelim,** suyu **doğrudan nehirden alalım!"** Ve gemiyi dipten delerler ve su alırlar. Ne var ki, gemi su dolmaya başlar ve bir süre sonra da **batar.** Hz. Peygamber, bunun ardından şöyle diyor:

"Eğer yukarıdakiler, geminin dibini delerek su **alanlara engel olsalardı** su **alımını engelleyenleri durdursa, yani münkere** karşı **çıksalardı** bu **sonuç doğmazdı."** (Buharî, şirket 6, şehâdât 30; Tirmizî, fiten 12)

Münkere öncelikle kimler karşı çıkmalıdır?

Kur'an bu noktada ulû bakıyye tabirini kullanmaktadır. Münkere karşı çıkmak öncelikle ulû bakıyyenin görevidir.

Toplumların felaket sebeplerinin başında, uyarıcıları bırakıp da mütrefleri dinlemek gelmektedir. Mütreflere karşı öne çıkarılan uyarıcılar, 'birikim sahipleri' (ulû bakıyye) olarak anılmaktadır. Sadece ilim sahipleri değil de 'birikim sahipleri' denmesi düşündürücüdür. Anlaşılan o ki Kur'an, yanlışlıklara karşı uyarı görevini ilim, irfan, deneyim, vizyon ve imkân sahibi herkese yüklüyor. Birikim sahipleri gerekeni yapmadıklarında yani uyarıyı layıkıyla yerine getirmediklerinde toplumun çökmesi hak olur:

"Sizden önceki kuşakların söz ve eser/birikim sahibi olanları, yeryüzünde bozgunculuktan alıkoymalı değiller miydi? Ama içlerinden kurtarmış olduklarımızın az bir kısmı dışında hiçbiri bunu yapmadı. Zulme sapanlar ise içine itildikleri servet şımarıklığının ardına düşüp suçlular haline geldiler." (Hûd, 116)

O halde, münkere karşı çıkmamak, sadece münkeri işleyenlerle ondan zarar görenleri değil, ona seyirci kalanları da mahveder. Münkere karşı çıkmak, mutlak insanlık borcudur. Ancak bunun şekli ve yoğunluğu izafîdir. Son Peygamber, bu noktada şu ölçüyü getiriyor. El ile engellemek, bunu yapmakta zorluk varsa dil ile engellemek, bunu da yapamıyorsa, gönülden karşı olmak. (Müslim, iman 78; Tirmizî, fiten 11; Nesaî, iman 17; İbn Mâce, ikamet 115; Dârimî, salât 242)

Hadis kitaplarının iman ve fitneler bahisleri münkere engel olmamanın toplumu ve sonuçta tüm insanlığı nasıl bir felakete sürükleyeceğini gösteren Peygamber beyanlarına yer verir. Bu bölümler ayrıca Hz. Peygamberin 'münkere engel olmamanın getireceği felaketten Allah'a sığınışını' ifade eden dualarına da yer vermektedir.